

A NAGY HÁBORÚ

Vajon hányan és hányszor írják le ezt a rövid mondatot, és vajon hányan és hány-szor beszélnek róla? Hányan készítenek dokumentumfilmeket – ismét – róla és hány konferencián veszik ismét sorra a történeteket? Azt hiszem, nehéz lenne erre – a nem kimondottan költői – kérdésre hiteles választ adni, ahogy nehéz pontos válaszokat megfogalmazni 100 esztendővel az első nagy világégés után a miért kérdésére is. Bizonyára vannak, akik úgy vélik, hogy ennyi idő után már mindent tudhat az utókor, és nincs értelme ismét a források tömegét átnézni, fel-felbukkanó naplókat, emlékiratokat ismét górcső alá venni, hiszen az eredmény tudjuk. Az an-tant – anno Entente – hatalmak és szövetségeik győztek – Oroszországot ebből a körből emeljük ki, ahogy egykoron a történelem is „kiközösítette” a győztesek sorából, hiszen a bolsevikok... –, míg a Központi Hatalmak néven ismert országok vesztek. S nem csak egy háborút, hanem hatalmas területeket, sokmillió lakos-ságot a népeikből. S mi történt ezekben az években, hogy alakultak az Osztrák-Magyar Monarchia lehetőségei, voltak-e reális reményei a birodalomnak a győ-zelemre, kik és miért lettek szövetségesek, és miért váltak ellenséggé az egykori szövetségesek – Olaszország, Románia –? Mindezek olyan kérdések, amelyekre hiteles és teljes körű válaszok talán adhatók, de mégis mindig marad egy-egy ki-sebb kérdés, felvetés, ami újabb és újabb válaszokat igényel.

Ezen tanulmánykötet szerzői a fentebb megfogalmazottak alapján próbálták megadni a felmerült kérdésekre a maguk válaszát, és gyakorlatilag „csak” a Nagy Háború első másfél esztendejének egy-egy számunkra – mármint magyarok, il-letve az Osztrák–Magyar Monarchia számára – fontos történéseire összpontosí-tottak. S mi mindenre? Milyen esélyekkel léphetett be a világméretűnek – a har-cok megindulásakor – azért nem gondolt háborúba az európai nagyhatalomnak számító Ausztria-Magyarország? Ha már háborúzni kezdett, vajon megfelelő inf-rastruktúrával rendelkezett-e? Megfelelő hosszúságú és sűrűségű vasúthálózattal bír? A háborúba nagyon gyorsan bekapcsolódott hatalmak milyen katonai erővel, hadiipari potenciállal rendelkeztek. Felmérték-e ezeket egykoron a döntéshozók, akár az egyik, akár a másik oldalon? Lehetséges volt, hogy a Balkánon más világ

alakulhatott ki, s Románia kívárva elérhette azon céljait, amelyeket szövetségeseivel szemben megfogalmazott már korábban?

Azaz területi gyarapodás azok kárára?

Mi készíthette Olaszországot a változtatásra, azaz arra, hogy szövetségeseivel forduljon szembe?

Csak a remélt területei gyarapodás vagy talán valami más is?

Mit jelentett egykoron és mit jelent ma a magyarok számára Isonzó völgye, Doberdó fennsíkjai?

Hogyan és miként lettek mindig visszatérő helyszínei az emlékezéseknek?

Hány és hány ezer magyar katonai vívta ott elkeseredett harcát, s lettek a folyó-völgyek, a karsztok és fennsíkok ezernek végső nyughelyei?

Mind olyan kérdések, amelyekre ez a tanulmánykötet, pontosabban az abban közreadott írások szerzői válaszokat fogalmaztak meg. Meghagyva azonban némi kételkedést és új kutatási lehetőségeket maguknak és más kutatóknak, illetve mindazoknak, akik elmélyültebben szeretnének megismerkedni az utókor által immáron I. világháborúnak nevezett többmint négy esztendő történéseivel. Olyan négy esztendőével, amely nem törölhető ki sem a világ, sem magyar történelemből, olyan, több mint négy esztendővel, amelynek hatása napjainkig kihat. Egy európai nagyhatalom – az Osztrák-Magyar Monarchia – államalkotó részéből területének alig egyharmadára zsugorodott, magyar nemzetiségű lakosságának mintegy egyharmadát elveszítő Magyarország jött létre a Nagy Háború befejeztével, annak minden szomorú és tragikus következményét napjainkig érezve s viselve.

S hogy miért történhetett mindez így? Annak megértéséhez nyújt némi segítséget ez a kötet, amelyet érdemes elolvasni mindazoknak, akik számára fontos a múlt, amelynek ismerete nélkül nehezebben érthető meg a jelen, s még nehezebben képzelhető el a jövő.

Szakály Sándor